

Timo Haapasalo^a

Antroposentrismistä ekosysteemiseen ajatteluun? Diskurssianalyttinen tutkimus kalastuslainsäädännön tavoitteiden muutoksesta

From anthropocentrism to ecosystemic orientation? A discourse analytic study of the change in Fishing Act's objectives

This discourse-analytic article studies Finnish Fishing Acts; the former from year 1982 and the current from 2016. In the focus of the analysis is the first section of both Fishing Acts, where the objectives of the Act are manifested. Theoretically the study relies on ecolinguistics, performativity and sustainability. Analysing the discourses within Acts' objectives is important, because they have influence on how objectives are interpreted and eventually executed. Therefore, awareness of different discourses deepens understanding of legislation's actual objectives. The result of discourse analysis suggests that the former Act was more anthropocentric and displayed fishing more as business oriented action. The current Act takes more holistic and ecosystem-oriented approach instead. Whereas the former Act emphasized fisheries maximum productivity, the new Act aims at enhancing naturalness. In addition, the maintenance of fish and fisheries should focus more on knowledge-based regulation instead of mere fish stocking. If the change in discourses becomes reality, it should result in more healthy and natural fish stocks than before.

Keywords: Fishing Act, discourse analysis, ecolinguistics, performativity, sustainability

Johdanto

Suomessa kalastuksen merkitys on vaihtunut viime vuosikymmeninä enemmän kokemusten ja virkistykseen hankkimiseen, ja sen alkuperäinen tarkoitus yksin välttämättömän ravinnon pyytämisenä on menettänyt osin merkitystään (Lappalainen 1998, 34). Kuten suhteemme kalastukseen ja kalavarantoihin, myös tapamme puhua ja käsitteellistää näitä asioita on muuttunut. Muutokset käytetyssä kielessä tuovat näkyväksi sen, kuinka luontoon kytkeytyvät merkitykset ja luonnon arvo sellaisenaan eivät ole staattisia, vaan ne ilmentävät oman aikansa leimallisia arvoja tai normeja. Myös eläimiin liittyvä puhe on alati muutoksen alla, kun uusi tieto vaikuttaa tapamme puhua eläinkunnasta: lainsäädäntö resonoi niiden käsitysten ja arvojen kanssa, jotka kulloinkin ovat vallalla (ks.

^aHistoria- ja maantieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto, thaapasa@student.uef.fi

esim. Ilvesviita 2005, 66-68; Kumpula 2006; 95-99; Laakso 2006, 612-614).

Artikkelissani teen diskurssianalyysia vuosien 1982 ja 2016 kalastuslaeista. Työssäni lähestyn oikeudellisia aineistoja ympäristöpoliittisesta näkökulmasta käsin. Tarkastelen lakiaineistoja ensisijaisesti ekologisen kestävyuden käsitteen kautta, ja näin avaan lain tavoitteisiin kerrostunutta kestävyuden problematiikkaa. Tutkimukseni pääkysymys on, *miten vuosien 1982 ja 2016 kalastuslakien tavoitteiden diskurssit ovat muuttuneet*, sekä *millainen vaikutus diskursseilla ja niiden muutoksella on*. Tutkimus perustuu funktionaaliseen kielikäsitteeseen, jossa käytetty kieli ei ole pelkkää mielipiteiden ilmaisua, vaan kielen avulla luodaan aktiivisesti merkityksiä ja näin vaikutetaan ympäröivään maailmaan (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12). Lakitekstissä esiintyvät diskurssit eivät ole siis pelkästään poliittis-lainsäädännöllisten prosessien lopputuloksia, vaan diskursiivisiin kamppailuihin osallistuvat toimijat paitsi ammentavat nykyisistä diskursseista ja näin tehdessään vahvistavat niitä, myös tuottavat uusia. Vakiintunut puhe luonnonvaroista esimerkiksi rajallisina tai rajattomina voi vaikuttaa siihen, kuinka kyseisiä luonnonvaroja lopulta hyödynnetään. Näin diskurssit pystyvät vaikuttamaan luontokäsitysten ohella konkreettisesti luontoon sekä ainakin välillisesti myös luonnonvarahallintaan (Kurz *ym.* 2005, 616-618).

Artikkelini taustoittavassa osiossa esittelen kalastuslainsäädännön kokonaisuudistuksen, kalastuslainsäädännön suhteen muuhun lainsäädäntöön, sekä tutkimuksen teoreettisen viitekehysten. Tämän jälkeen käsittelen vanhan ja uuden kalastuslain sisältämiä diskursseja sekä näissä tapahtunutta muutosta. Lopuksi teen yhteenvedon, jossa pohdin syitä puhe- ja käsitteellistämismuutosten takana, sekä arvioin muutoksen mahdollisia seurauksia.

Kalastuslain kokonaisuudistus

Vanha kalastuslaki (286/1982) vuodelta 1982 oli voimassa vuoteen 2015 saakka. Kokonaisuudistus näyttäytyi perusteltuna lain kokonaisvaltaisen vanhenemisen takia: tilanne vesienhoidon, kalavarantojen hallinnoinnin, sekä kansainvälisen lainsäädännön tuoman paineen osalta oli muuttunut. Päätös kalastuslain kokonaisuudistuksesta tehtiin pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) toisen hallituksen (2007–2010) aikana. Tavoite lain uudistamisesta kirjattiin vuoden 2007 hallitusohjelmaan (Kalastuslain kokonaisuudistuksen työryhmän välimietintö 2010, 5). Kalastuslainsäädännön kokonaisuudistaminen kirjattiin myöhemmässä vaiheessa myös pääministeri Jyrki Kataisen (kok.) hallitusohjelmaan (2011-2014). Lakiuudistuksen tavoitteiksi listattiin vaelluskala- ja ammattikalastuskysymysten ohella luonnon monimuotoisuuden säilyminen sekä virkistyskalastuksen entistä paremmat mahdollisuudet (Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelma 2011, 70). Hallituksen esitys uudeksi kalastuslaiksi (HE 192/2014) julkaistiin 2014, jonka jälkeen lakia viimeisteltiin kevääseen 2015 asti. Vuoden 2007 hallitusohjelman tavoitteeksi kirjattu kalastuslain kokonaisuudistus valmistui lopulta siten, että uusi kalastuslaki (379/2015) astui voimaan 1.1.2016.

Kalastuslain suhde kansalliseen ja ylikansalliseen lainsäädäntöön

Kalastuslainsäädännön ohella muu lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset vaikuttavat kalakantojen hallintointiin. Perustuslain (731/1999) ympäristöperusoikeussäännös (20 §) ja vesilaki (587/2011) vaikuttavat kalankulun turvaamiseen ja kalatalousvelvoitteisiin. Ympäristönsuojelulainsäädännön (527/2014) §57 vaikuttaa kalatalousmääräyksiin ja §89 kalatalousvelvoitteisiin, ja vastaavasti rajavesiä koskevat sopimukset tehdään yhdessä rajaveden jakavan naapurivaltion kanssa. Kansallisen sääntelyn ohella monet kansainväliset sopimukset ja julistukset vaikuttavat osaltaan kalastuslakiin, kuten Rio de Janeiron sopimuksen artikla nro 7 (HE 192/2014, 12). Sen mukaan sekä biologisen monimuotoisuuden suojele että kestävä käyttö tulee viedä eri hallinnon ja toiminnan tasojen halki: sopimus edellyttää sitoutumista biodiversiteettien suojeleluun sekä kestävään käyttöön. Epäsuorasti kaloihin ja niiden ympäristöihin vaikuttavat myös Ramsarin

kosteikkosopimus ja Bernin yleissopimus (1986). Lisäksi on huomioitava myös Euroopan Unionin vaikuttavuus muun muassa Vesipuidedirektiivin (2000/60/EY) ja Luontodirektiivin (92/43/ETY) osalta, jotka määrittävät vesistöjen suojelun tasoa muun muassa vesistöjen lajikoostumusten osalta. EU:n yhteinen politiikka kalavarojen hallinnan osalta vaikuttaa myös Suomessa harjoitettavaan kalastukseen etenkin kaupallisen pyynnin osalta. Yhtäältä myös erilaiset poliittiset julistukset, kuten YK:n vastuullisen kalastuksen ohjesääntö, sekä kalakantasopimus osaltaan ohjaavat toimintaamme kalavarantojen hallinnoinnissa ja suojelussa (Mättö 2009, 14-33; HE 192/2014, 9-13).

Ekolinguistiikka ja diskurssien performatiivisuus

Artikkelin teoreettinen viitekehys pohjautuu ymmärrykseen siitä, että käytetty kieli muoaa yhteiskuntaa. Kielen ja ympäristön välinen suhde nousi tutkimuskentällä esiin 1970-luvulla, muun muassa Einar Haugenin *The Ecology of Language* (1972) vaikutuksesta. Haugenilaisen koulukunnan mukaan kieli on aina osa laajempaa ympäristöä. Nykymuotoisen ekolinguistiikan avauksena voidaan pitää Michael Hallidayn työtä, jossa hän linkitti toisiinsa ekologian, ympäristöongelmien ja kielen välisen suhteen. Ekolinguistiseen tutkimukseen kuuluu kysymys siitä, kuinka diskurssit suhteutuvat elämään ylläpitäviin ekologisiin järjestelmiin. Näin tutkimus voi kohdentaa huomionsa esimerkiksi ekologisesti vahingollisiin diskursseihin, sekä kasvattaa tietoisuutta käytetyn kielen konkreettisesta merkityksestä osana luonnon vahingoittamista tai suojelua (Stibbe 2014, 118-119). Ekolinguistinen tutkimus on nostanut esiin huomion, että tapamme luonnosta puhumiseen vaikuttaa käsityksiimme ja toimintaamme: aktiivisesti käytetyt diskurssit muovaavat kulttuuriamme (Alexander & Stibbe 2014, 104-105; 108-109).

Diskurssi näyttäytyy ajatusten ja käsitysten kokoelmana, jonka avulla ilmiöitä tai todellisuutta käsitellään, kuvaillaan ja tuotetaan (Hajer & Versteeg 2005, 175). Diskurssi voidaan tiivistää vuorovaikutteisen kommunikaation summaksi: kun kommunikoimme kirjallisesti tai suullisesti, olemme diskurssin sisällä (Sharp & Richardson 2001, 195). Diskurssianalyysin lähtökohtana on tällöin käsitys siitä, että kieli rakentaa todellisuutta (Wooffitt 2005, 50). Kieli nähdään todellisuutta rakentavana elementtinä, jolla on ajallisia, paikallisia ja kulttuurisia piirteitä. Näin diskurssien tutkimuksessa lähtökohtana on funktionaalinen kielikäsite: sanat sellaisenaan eivät merkitse vielä mitään ennen kuin annamme niille merkityksen, mutta yhtäältä käytetyillä sanoilla luodaan merkityksiä käsiteltäville asioille ja ilmiöille (ks. esim. Honko 2017). Tutkimuksessa huomio kohdentuu tällöin kysymykseen siitä, miksi kyseiset kielelliset valinnat on valittu, sekä millaisia käsityksiä niillä pyritään luomaan (Suoninen 1999, 18). Diskursseissa keskeistä on kokonaisuus: vaikka huomio voi kiinnittyä yhteen sanaan, lukiessamme tekstejä tulkitsemme niitä kokonaisuuksina, jossa käytetty kieli yhdistyy aina sitä ympäröivään kontekstiin (Garrison & Massam 2001, 330; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 28–31).

Kielen sanasto resonoi kielen käyttäjien fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kanssa. Kullekin yhteisölle merkitykselliset asiat ja ilmiöt ovat saaneet oman käsitteensä, joita käytetään näistä asioista puhuttaessa – yhtä kuvaavaa on käsitteiden olemassaolo kuin niiden puuttuminen. Kieli voidaan metaforisesti nähdä toimivana organismina omine ominaispiirteineen (Bang & Trampe 2014, 84). Vaikka mennyttä aikaa ei voida rekonstruoida täysin lingvistisellä arkeologialla, on kielen tutkimus silti paljon yhteisöjen ympäristöstä ja arvoista kertovaa (Sapir 2001, 14-17). Tässä suhteessa lakiteksti ei näyttäydä poikkeuksena, vaan lain kieli kertoo siitä yhteiskunnasta, jossa se on tuotettu. Lain tavoitteita lukiessa on syytä tehdä eroavaisuus sen välille, puhuuko laki sellaisenaan luonnosta jollain tavalla, vai ilmentääkö laki tapaamme käsitteellistä luontoa (ks. esim. Niemi-Kiesiläinen *ym.* 2006).

Työssäni diskurssien tarkastelu ulottuu diskurssien sisältöjen ja muotojen yli pohdintaan siitä, millainen vaikuttavuus lakiin muotoutuneilla diskursseilla voi olla. Pohdin laissa esiintyviä diskursseja performatiivisuuden näkökulmasta ja kysyn: mitä diskurssit voivat

saada aikaan (Ks. diskurssien performatiivisuudesta esim. Lähdesmäki & Ratamäki 2015, 18-20). Performatiivisuus voidaan määritellä ”kielenkäytön todellisuutta luovaksi tehtäväksi” (Tieteen termipankki). Performatiivisuuden käsite juontuu Judith Butlerin ajatteluun, erityisesti sukupuoliin liittyvässä tematiikassa. Butlerin mukaan yhteiskunnan normit ohjaavat toimintaamme niin syvältä, ettemme välttämättä edes ymmärrä olevamme vaikutuksen alaisia. Tapamme toimia uusintaa ja toistaa niitä vaikutteita, joiden takia toimimme kuten toimimme (Butler 2009, 11-12).

Performatiivisuudessa ylläpidetään ilmiötä, johon sillä itsellään viitataan. Ilmiön, tavan tai käytänteen toteuttaminen pitää yllä omalta osaltaan kyseistä asiaa. Näin ilmiöiden ylläpitämisessä voidaan tietoisesti tai tiedostamatta sekä vahvistaa että heikentää jotain pürrettä, joka kuuluu ylläpidettävään ilmiöön (Diamond 1996, 1-4). Esimerkiksi tarinoita jakava henkilö ei pelkäästään toista vanhaa kertomusta, vaan aktiivisesti uusintaa sitä ja siten jäsentää omaa suhdettaan puheessa olevaan ilmiöön (Lähdesmäki & Ratamäki 2015, 21). Lakiaineistot eivät ole poikkeavia, sillä niissä kuvataan erilaisia ilmiöitä omaleimaisella tavalla, jolloin lain tulkitseminen ja käytäntöön saattaminen osaltaan tuottaa niitä käsityksiä, joita laista on muodostettavissa. Lain diskurssien ja niiden erimuotoisen kestävyuden tiedostaminen on merkityksellistä, sillä vuosia jatkuvassa, eri tasoilla tapahtuvassa lain tulkittamisessa ja toimeenpanossa diskursseja ylläpidetään ja toistetaan kerta toisensa jälkeen. Lain diskurssit vaikuttavat näin myös luonnonvaroihin lain tulkinnan ja toimeenpanon käytäntöjen kautta.

Ympäristölainsäädännön ja kestävyuden problematiikka

Ympäristölainsäädännölle on leimallista sen vahva suhde ekologiaan ja ekologiseen tietoon. Ympäristölainsäädännön ja ekologisen tiedon välinen suhde on monitasoinen, jossa tiedolla on ainakin kaksi merkitystä. Ensiksi, ekologisen tiedon avulla voidaan tunnistaa niitä ongelmia, joihin lainsäädännöllä tulisi puuttua: kattava tieto ympäristöstä mahdollistaa ongelmien määrittämisen. Toiseksi, tietoa tarvitaan myös toimivien ratkaisujen esittämiseen (Laakso 2006, 612). Tässä suhteessa luonnontieteellisen tiedon merkitystä ei voi korostaa liiaksi, sillä ilman riittävää ymmärrystä luonnon tilasta on mahdoton arvioida ihmistoiminnan vaikutuksia esimerkiksi erilaisille ekosysteemeille. Huomionarvoista on, että vaikka ympäristölainsäädäntöön tarvitaan ekologista tietoperustaa, ei tutkimustieto kuitenkaan diktatorisesti sanele sen enempää lain sisältöjä kuin tavoitteita (Kumpulainen 2006, 95-99).

Kalastuslainsäädäntö ei poikkea ekologisen tiedon tarpeen osalta muusta ympäristölainsäädännöstä, vaan tutkitulla tiedolla on huomattava merkitys myös kalavarantojen hallinnasta puhuttaessa. Charlesin (2001) mukaan kalastuslainsäädäntö määrittää yleiset toiminnan politiikat, joita kalavarantojen hyödyntämisessä ja suojelussa toteutetaan. Vaikka käytännöt kalavarantojen hallinnassa voivat paikallistasolla erota selvästikin toisistaan, toiminnan tulee kuitenkin sijoittua lain muodostamiin raameihin (Charles 2001, 78-81). Yksi keskeisistä käsitteistä kalastuslainsäädännössä niin kansallisella kuin ylikansallisella tasolla on *kestävyys* ja sen toteutuminen osana kalastuksen säätelyä. Puhe kestävyuden toteutumisesta on ollut läsnä etenkin kaupallisen kalastuksen kohdalla (ks. esim. Pauly *ym.* 2002) mutta kestävyyskysymykset liittyvät erottamattomasti myös vapaa-ajankalastukseen (ks. esim. Vainikka & Hyvärinen 2011). Esimerkiksi järvitaimen on Suomessa kärsinyt huomattavasta ylikalastuksesta, joka on osaltaan aiheuttanut mittavaa vahinkoa taimenkantojen elinvoimaisuudelle (Syrjänen *ym.* 2017, 704-705). Yhtä kaikki, riippumatta siitä onko kyseessä kaupallinen vai harrastuspohjainen pyynti, kysymys toiminnan kestävydestä on erottamaton osa kalastuksen vaikutusten arviointia.

On kyse sitten kalastuksen järjestämisestä tai säätelymekanismien kehittämisestä, puhe kestävydestä ja kestävästä käytännöistä läpäisee niin yhteiskunnallisen keskustelun kuin päätöksenteon, tässä tapauksessa myös lainsäädännön. Kestävyttä voi määritellä eri tavoin, ja ajattelussani nojaan Bryan Nortontin (2015) ideaan kestävydestä. Nortontin

mukaan kestävyuden käsite on kiistanalainen sen määrittelyn osalta: kestävyuden ideaan on sisäänrakennettu ajatus ylisukupolvisuudesta ja resurssien järkevästä käytöstä, mutta toisaalta jatkuvaa debattia käydään siitä, mitä kestävyys *todella* on ja kuinka se voidaan parhaiten saavuttaa (Norton 2015, 68-69). Norton jakaa kestävyuden eri muotoihin käytettävän määritelmän ja mittaamistapojen mukaan. Kalastuslain tapauksessa kestävyuden idean voi kytkeä esimerkiksi Nortonin määritelmän mukaisesti vahvaan ekonomiseen kestävyuteen ja vahvaan ekologiseen kestävyuteen (emt, 73-75).

Vahvaan ekonomiseen kestävyuteen kuuluu ajatus tärkeimpien resurssien riittävyden ja saatavuuden turvaamisesta. Huomionarvoista on, että tähän liittyy myös ihmistä ajatellen tärkeiden luonnon prosessien ja pääomien turvaaminen. Taloudellisen kestävyuden tavoittelulla onkin suora kytkös ekologiaan. Ekologisesta kestävyudesta puhuttaessa samaa aihetta lähestytään hieman eri suunnasta: keskeistä on turvata tärkeiden luonnon järjestelmien, muun muassa ekosysteemien, säilyminen. Tavoitteeseen sisältyy kytkös resilienssiin ja sen ilmenemiseen monilla eri tavoilla. Ekologisen kestävyuden idea näyttäytyy kokonaisuudessaan monimutkaisemmalta, sillä siinä ihminen, luonto ja luonnonvarat, sekä näiden väliset vuorovaikutussuhteet muodostavat monitasoisen toimijoiden ja vaikutusten verkon (Norton 2015, 73-75).

Tässä tutkimuksessa kalastuslainsäädäntö nähdään ympäristöoikeuden alle sijoittuvana luonnonvaraoikeutena, jolloin laissa yhdistyvät niin kalavarantojen hyödyntämisen kuin suojelun elementit (Hollo 1991, 33-34; Tieteen termipankki: Ympäristöoikeus). Tutkimuksen normatiivisena lähtökohtana on oletus siitä, että kestävä kalastuslainsäädäntö tunnistaa biosentrisiä arvoja osana kalastuksen säätelyä ja kalavarantojen hallintaa. Tällöin kyse ei ole puhtaasta antroposentrismistä, jossa luonto ja luonnonvarat olisivat alisteisia yksin ihmisen tarpeille tai niiden täyttämiseksi. Aineistojen tulkinna ja kestävyuden arvioinnin pohjana ei ole myöskään täysin biosentriin lähestymistapa, jossa kalastuslainsäädäntöä lähestyttäisiin yksin luonnonsuojelun perspektiivistä, ihmisen ravinnon ja virkistymisen tarpeet kategorisesti kieltäen (ks. esim. Hunter *ym.* 2014).

Tutkimuksen pohjana on ajatus, jonka mukaan tietoperustaisesti hallittu kalavaranto on monimuotoinen ja uniikki resurssi, jolla on oma itseisarvonsa, ja josta kestävästi hyödynnettynä riittää niin virkistys- kuin ammattikalastajien tarpeisiin. Tällöin kriittisen tarkastelun keskiöön nousee ekologinen kestävyys ja sen toteutuminen kalastuksen suunnittelun sekä toteutuksen eri asteilla.

Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Käyttämäni tutkimusaineistot ovat oikeudellisia dokumentteja. Tutkimukseni primääriaineistot ovat vuosien 1982 ja 2016 kalastuslait sekä hallituksen esitys uudeksi kalastuslaiksi (HE 192/2014). Laajuudeltaan mittava hallituksen esitys uudeksi kalastuslaiksi näyttäytyy kokoelmateoksena, joka sisältää lainlaatijan näkemyksen uudesta laista. Esitys sisältää uudeksi laiksi suunnitellun lakitekstin, selvitykset silloisesta tilanteesta ja perusteet lakiin ehdotetuille muutoksille. Valmis kalastuslaki on lakiesityksen hioutunut lopputulos: siinä missä hallituksen esityksen tavoite oli avata uuden lain suunniteltuja sisältöjä, voimaan tullut laki on ihmisten toimintaa ohjaavaa ja rajoittavaa lainsäädäntöä. Tutkimusaineistojen keskinäistä suhdetta voi kuvata pyramidin avulla: sen runkona on hallituksen esitys uudeksi kalastuslaiksi, ja huipulla ovat vuosien 1982 ja 2016 kalastuslait. Pyramidin terävimmän kärjen muodostavat kalastuslakien ensimmäiset pykälät, joissa ovat manifestoituna lain tavoitteet.

Lain tavoitepykälä on omaleimainen aineistotyyppi kahdesta syystä. Ensiksi, se on luonteeltaan kuvaileva, jopa narratiivinen. Tavoitepykälä on yhtäältä konkreettinen ja abstrakti: on järkeenkäypää tuoda julki lain tavoite, mutta tavoitteen tulkitseminen ja ennen kaikkea siihen pääseminen on haastavaa. Toiseksi, tavoitepykälän suhde muuhun lakitekstiin on varsin polveileva. ”Linnunlaulupykäläksikin” kutsutun tavoitepykälän merkitys on

ollut keskusteltavana jo kotvan. Jyrki Tala (2007) seuraten on merkityksellistä huomata, että lainvalmisteluprosessissa on mukana useita eri toimijoita, joilla on omanlaisiaan ja mahdollisesti muista poikkeavia tavoitteita. Demokraattisessa yhteiskunnassa lait edellyttävät tietynasteista yhteisymmärrystä ja hyväksyntää, jolloin lakien tavoitteet näyttäytyvät eräänlaisina yhteisesti hyväksytyinä kompromisseina (Tala 2007, 227-229). Kuten Tapio Määttä (2012) toteaa, tavoitepykälää voidaan pitää omalla tavallaan enemmän politiikkana kuin varsinaisena lakina: pykälässä esitetyt tavoitteet ovat usein periaatteellisia ja laveja. Yhtäältä Määttä myös muistuttaa periaatteesta, jonka mukaan ”lainsäätäjä ei lausu mitään turhaan.” Vaikka tavoitepykäläen muotoilut voivat näyttää ensilukemalta ympäripyöreiltä, on niiden sisällöillä todistetusti painoarvoa (Määttä 2012, 215; 223-224).

Gellersin (2015) mukaan oikeudelliset aineistot ovat hyviä diskurssianalyysin kohteita muun muassa niissä käytettävän omanlaisensa, tarkkarajaisen kielen takia, ja koska yhteiskunnassa tapahtuva vallankäyttö on kaikessa monimuotoisuudessaan nähtävillä juuri laissa ja oikeuden käytössä (Gellers 2015, 484). Ympäristölainsäädäntö on vaikuttavuudeltaan usein myös ajallisesti ja alueellisesti rajattavissa, jolloin laki koskettaa mahdollisesti vain tiettyä ihmisryhmää, tai rajattua osaa luonnosta tietynä aikana (emt, 486; 489). Koska laki sisältää jo itsessään ajatuksen vallasta, joka projisoituu lain hallinnanalaan – tässä tapauksessa kalastukseen – kytkeytyy siihen myös kriittistä, Foucault’laista valtaan liittyvää tematiikkaa (Feindt & Oels 2005, 163). Analyysin toteuttamistapaan sisältyykin kriittisen diskurssianalyysin piirteitä, jossa yhdistyvät poikkitieteellinen tutkimusote ja lain tuottamien kestävämmien mallien avaaminen (van Dijk 1993, 249-252).

Diskurssianalyysin kohteena ovat kalastuslakien tavoitteet. Tarkastelin niitä ensin ekolinguistisesti: katsoin niitä teksteinä, jotka käsittelevät luontoa (Stibbe 2014, 118-119). Tässä vaiheessa keskeisin kysymys oli siinä, *mitä* tekstit kertovat kaloista, kalastuksesta ja vesiluonnosta. Tarkasteltuani ensin lain tavoitepykälissä käytettyä kieltä siirryin kohti varsinaista diskurssianalyysia. Otin käsittelyyn mukaan hallituksen esityksen, ja yhdessä tämän aineiston kanssa siirryin pohtimaan kysymystä siitä, *kuinka* tavoitepykälät ovat kertoneet ja kuvanneet niitä asioita, joita ne sisältävät. Tässä työjärjestyksessä aineistojen ekolinguistinen lähestymistapa teki siis pohjaa diskurssianalyysille. Etsin tavoitepykälästä tekstin taakse sijoitettuja merkityksiä, sekä epäsuorastikin kalastukseen ja kalavesien hallinnointiin vaikuttavaa puhetta. Huomionarvoista on, että lain taholta tulevassa ohjauksessa kyse ei ole välttämättä kiellosta, vaan vaikuttaminen voi olla pehmeämpää, esimerkiksi mielikuvien ja käsitysten luomista lain näennäisen neutraalista kielestä huolimatta.

Diskurssianalyysissäni olen etsinyt lakitekstistä poliittisesti, taloudellisesti, tieteellisesti tai ideologisesti latautuneita käsitteitä ja määritelmiä, jotka heijastavat lain arvoja tai tavoitteita. Kuten Niemi-Kiesiläinen *ym.* (2007, 12) toteavat, diskurssianalyysin toteuttamisessa on mielekkäämpää kysyä *kuinka* kuin *miksi*. Tällöin esimerkiksi lakien tavoitepykäläen lukemisessa kohdensin huomioni siihen, *kuinka* ja *millaisia* merkityksiä laki tuottaa kalakannoille ja -vesille, ja kysymys syystä tuotetun merkityksen takana on sekundäärinen. Tutkimusprosessin edetessä luokittelin tekemiäni havaintoja temaattisiin kokonaisuuksiin, jotka oli mahdollista sijoittaa luontevasti jonkun kattoteeman, esimerkiksi *tietoperustaisuuden* tai *kestävyyden* alle. Tavoitepykäläen sisältöjen temaattisen luokittelun (ks. esim. Braun & Clarke 2006) yhteydessä kävin jatkuvaa keskustelua hallituksen kalastuslakiesityksen kanssa, jossa oli avattu vanhan lain ongelmakohtia ja uuteen lakiin sisältyviä parannusehdotuksia. Tällä tavoin pystyin ankkuroimaan tavoitepykälästä tekemiäni löydökset poliittiseen päätöksentekoprosessiin ja siten sijoittamaan tulkintani sopivaan kontekstiin. Peilasin aineistosta löytyviä diskursseja soveltuvin osin etenkin *kestävyyden* (sustainability) ideaan (ks. esim. Norton 2005; 2015). Analyysin viimeisessä vaiheessa pohdin diskurssien välisiä valtasuhteita, sekä ympäristölainsäädännön ja ekologisen tiedon välistä suhdetta.

Vanhan kalastuslain erityispiirteistä

Vanhan kalastuslain ensimmäisen pykälän analyysin tuloksena olen tunnistanut tekstistä kaksi eri diskurssia: *Viljelijä-diskurssin* ja *Rationaalisuuden diskurssin*. Vanha kalastuslaki alkoi seuraavasti 1 §:n sanoin:

”Kalastusta harjoitettaessa on pyrittävä vesialueiden mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen. Erityisesti on pidettävä huolta siitä, että kalakantaa käytetään hyväksi järkipäisesti ja ottaen huomioon kalataloudelliset näkökohdat, sekä huolehdittava kalakannan hoidosta ja lisäämisestä. Tällöin on vältettävä toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa vahingollisesti tai baitallisesti luontoon tai sen tasapainoon.”

Ensimmäisestä pykälästä nousee esiin mielenkiintoisia ja haastavia käsitteitä. Näitä ovat niin *kalastuksen harjoittaminen*, *vesialue*, *pysyvyys*, *tuottavuus* ja *kalakanta*, kuin järkipäisyys, kalataloudellisuus, hoito, vahingollisuus, sekä *tasapaino*. Tavoitepykälä näyttäytyy pintapuolisesti kalavesien optimaaliseen käyttöön tähtäävänä tekstinä, joka sisältää tavoitteen kalavesien järkipäisestä käyttämisestä. Tilanne ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen, sillä teksti sisältää kerrostuneita sisältöjä ja useita merkityksiä, joita esittelen seuraavaksi.

Viljelijä -diskurssi

Vanhan kalastuslain tavoitepykälään on sisäänkirjoitettuna vahva Viljelijä -diskurssi. Siinä vesialueet ja kalakannat näyttäytyvät ihmisille alistaisina peltoina ja viljelyksinä, joita ihminen hoitaa ensisijaisesti omista tarpeistaan käsin. Ensimmäistä pykälää luettaessa huomio kohdentuu tapaan, jolla tekstissä puhutaan vesialueiden tuottavuudesta. Lain ensimmäisissä sanoissa todetaan kuinka *”kalastusta harjoitettaessa on pyrittävä vesialueiden mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen”*. Tuottavuuden tavoite on lain avauksena, jolloin se näyttäytyy lain tavoitteellisenä ytimenä ja siten tulkintani mukaan keskeisimpänä prioriteettina. Kun tuoton tavoitteena on sekä mahdollisimman *suuri määrä* että *pysyvyys*, johtaa tämä omanlaiseensa problematiikkaan esimerkiksi sen osalta, mitä tuotolla tarkoitetaan, ketä varten tuotto on määritetty, sekä ennen kaikkea, mikä on tuoton ja kestävyuden välinen suhde.

Lain keskeisin tavoite kalastuksen järjestämisen osalta on *mahdollisimman suuri tuotto*. Tavoite herättää kysymyksen siitä, mitä tuotolla tarkoitetaan. Teksti ei avaa tässä kohdin täysin suoraan sitä, ymmärretäänkö *tuotto* määrällisenä vai laadullisena, vai kytkeytyvätkö molemmat piirteet tuoton ajatukseen. Mikäli kalastusta ja siitä saatavia tuottoja pohditaan käytännön tasolla, eroavaisuus määrällisen ja laadullisen välillä on olemassa. Jos tavoitteena on yksinomaan määrällinen tuotto, tällöin sitä voidaan mitata saaliin määrässä: tuotto voi olla niin kilogrammaa per hehtaari tai pyyntitunti. Tuotto voi olla myös taloudellinen, esimerkiksi saaliin myyntitulon perustuva. Vastaavasti laadullisesta tuotosta puhuttaessa voidaan arvioida esimerkiksi kalastuksesta saatavia kokemuksia tai lajin tarjoamaa virkistytymistä. Tällöin tuotoksi voitaisiin laskea esimerkiksi virkistyskalastuksen elämyksellisyys suurten petokalojen tai luontaisten lohikalojen pyytämisen muodossa, vaikka kalastaja ei saalistaan ruoaksi ottaisikaan.

Tuoton käsitteeseen liittyy myös kysymys siitä, kuka on tuotosta nauttija. Käsitteenä *tuotto* on vahvasti ihmiskeskeinen, ja siinä on talouspoliittinen lataus. Lakitekstiä lukiessa herää välitön tunne siitä, että tuotosta puhutaan pelkästään ihmisen omista tarpeista käsin. Kuten hallituksen esityksessä uudeksi kalastuslaiksi todetaan vanhasta laista, *”Yhtenä tärkeänä tavoitteena katsottiin olevan ammattikalastuksen turvaaminen kalakantojen mahdollisimman suuren pysyvään tuottavuuden avulla.”* (HE 192/2014, 4). Huomionarvoista on, että näennäisen neutraalista kielestä huolimatta laki kuitenkin asemoi itsensä elinkeino-orientoituneen politiikan puolelle, jossa myös virkistyskalastus näyttäytyy sekundaarisena aktiviteettina. Yleisemmin katsottuna pohdinnanarvoinen ajatus on, missä määrin *tuotosta* puhuttaisiin

mikäli ihmisellä ei olisi osuutta asiassa – olisivatko tällöin kyseessä vain ekosysteemit ja niissä etenevät prosessit luontaisine ominaispiirteineen?

Tuotosta puhutaan myös hallituksen esityksessä, ja se sisältää vahvan konnotaation ihmisen tarpeisiin ja niiden täyttämiseen. Samalla tavalla kuin sijoitukset tuottavat taloudellista voittoa, kalavesien tulee tuottaa ihmisille kalaa. Ilman ihmisen osuutta kalavesien *tuotto* olisi sinällään varsin merkityksetön asia, sillä kalakannat ovat tulleet hyvin toimeen jo kauan ennen ihmisiä ja nykyistä pyyntikulttuuria. Kuten ihmisen osuus tekee luonnossa tapahtuvasta prosessista ekosysteemipalvelun, ihmisen tarpeet muuttavat kalavesien ravintoketjut ja kalakantojen kokorakenteen tuotoksi, jota on arvotettu taloudellisin mittarein. Puhe resursseista tai tuotosta näyttäytyy ilmeisen neutraalina, vaikka sanan takana on kyse juuri ihmiselle tarpeellisista asioista. Tällöin luonto näyttäytyy eräänlaisena raakileena, jota ihminen jalostaa toimillaan entistä paremmaksi (Schultz 2001, 110-112). Vastaavasti Doremuksen (2000) mukaan vanhaan käsitykseen luonnosta ja sen arvosta on kuulunut materialistinen diskurssi, jossa luonto näyttäytyy paitsi arvokkaana ympäristönä, mutta ennen kaikkea ihmisen tarvitsemien materiaalien ja raaka-aineiden tuottajana (Doremus 2000, 16-17; 19).

Lisäksi, tuoton *pysyvyys* on haastava konsepti. Pysyvyys sisältää itsessään ajatuksen pidemmästä aikajänteestä, siinä missä maksimaalinen tuotto voi olla vain hetkellinen. Kalavesien hoitoa ajatellen asetelma on monimutkainen, mikäli lain tavoitteena on saada kalastuksen avulla pitkäkestoinen ja samalla maksimaalinen tuotto. Hallituksen esityksessä samaa kysymystä lähestytään hieman eri suunnasta, kun silloisen nykytilan selvityksessä todetaan, kuinka *”Kalastuslain tavoitetta kalakannan hoitoa ja lisäämistä koskevan velvoitteen osalta on käytännössä toteutettu ennen kaikkea kaloja istuttamalla varsinaisten säätehtytoimenpiteiden ja rajoitusten jäädessä pienemmälle huomiolle”* (HE 192/2014, 4). Pysyvyyden ja kestävyuden välistä ristiriitaa vahvistaa sekin, kuinka vanhan lain suunnittelussa ei ole nojattu ekologiseen kestävyteen, vaikka sen nykyisin katsotaankin kuuluvan lakiin (emt, 4). Tavoitteena tuoton pysyvyys on ymmärrettävä, sillä se yhdistyy luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen periaatteisiin. Kuitenkin, jos vanhan kalastuslain tavoitteenasettelua verrataan esimerkiksi lohikalojen nykyisiin uhanalaisuusluokituksiin, on helppo todeta, että kalastuksen ja kestävä tuoton yhtälö ei ole toiminut (Suomen lajien uhanalaisuus, Punainen Kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus).

Kun tuoton käsitteen kriittisen tarkastelun yhdistää Viljelijä-diskurssiin ja lakitekstiin, lisää mielenkiintoisia piirteitä nousee esiin. Ensimmäisen pykälän lopussa todetaan, kuinka kalavesien hoidossa on huomioitava *”kalataloudelliset näkökohdat, sekä huolehdittava kalakannan hoidosta ja lisäämisestä.”* Kalatalouden käsitteellä voidaan viitata erilaisiin toimialoihin, kuten kalankasvatukseen tai kalakauppaan. Toisaalta on huomioitava myös kalataloudelliset hoito- ja kunnostustoimenpiteet, joiden tavoitteena voi olla esimerkiksi kalojen lisääntymisolosuhteiden parantaminen. Kiintoisaa on kuitenkin se, millä tavalla kalataloudelliset näkökohdat on ymmärretty aikanaan. Hallituksen esityksessä uudeksi kalastuslaiksi todetaan, kuinka vesistöjen hoito- ja käyttösuunnitelmissa *”kalavarojen hoito on painottunut suureksi osaksi kalojen istuttamiseen”* (HE 192/2014, 15). Kalavarantojen hoitamiselle leimallista on ollut siis juuri kalojen istuttaminen – ja istutettujen kalojen pyytäminen. Asetelma kuvastaa hyvin lakiin kirjoitettua viljelyretoriikkaa, jossa ihminen hallinnoi maa- ja vesialueita omien tarpeidensa mukaan. Kuten pelto kylvetään ja niitetään, kalavesiin istutetaan kalaa pyydetäväksi pois.

Rationaalisuuden diskurssi

Viljelijä -diskurssin ohella nostan laista esiin *Rationaalisuuden diskurssin*. Tekstissä asia tuodaan seuraavasti esiin: *”[...] erityisesti on pidettävä huolta siitä, että kalakantaa käytetään hyväksi järkipäisesti.”* Virkkeen sisältä löytyy siis eräänlainen ehtolauseke: lainlaatijan näkökulmasta katsottuna kalakannan hyödyntämisen on oltava perusteltua.

Kuten kalavesien hoitamisen käsitteen kohdalla, myös tässä keskeinen kysymys on se, mikä on ollut lain syntyhetkellä järkiperaistä. Tieto, jota nykyisillä kalakantojen mallinnusmenetelmillä saadaan aikaan voi olla paljonkin tarkempaa, mutta ennen kaikkea erilaista siihen ymmärrykseen nähden, mikä oli vallalla esimerkiksi 30 vuotta sitten. Ensimmäisen pykälän lopussa lisäksi todetaan kuinka ”– on vältettävä toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa vahingollisesti tai haitallisesti luontoon tai sen tasapainoon.” Ensimmäinen pykälä päättyy vastuulausekkeeseen siitä, kuinka kalakantoihin ja -vesiin kohdistuvan toiminnan tulee olla vahinkoa aiheuttamatonta. Ongelmallisen asiasta tekee se, kuinka tavoitteeseen on pyritty. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, tuolloinen käsitys kalavesien hoitamisesta oli lähinnä kalojen istuttamista, johon nähden säätely- ja rajoitustoimenpiteet olivat toissijaisia (HE 192/2014, 4).

Luonnonvarahallinnan näkökulmasta katsottuna rationaalisuuden tavoite ja vastuullisuutta korostava lauseke on hyvinkin perusteltu. Päätös näyttäytyy ohjenuorana, jonka tulisi kantaa sitä seuraavien lain sisältöjen halki. Luonnon kunnioittamiseen ja suojeluun pohjautuva pykälän loppu on tavoitteena kuitenkin perin monitahoinen: tekstissä esitetty tavoite on itsenäisenä kokonaisuutenaan perusteltu, mutta samalla ristiriitainen lain muihin tavoitteisiin verrattuna. Mikäli tavoite kalavesien mahdollisimman suuresta tuotosta yhdistetään kalavesien hoidon käsitteen sisältämään konnotaatioon kalojen istuttamisesta, voidaan perustellusti kysyä, onko tavoitepykälän viimeinen tavoite ollut toteutettavissa? Puhe luonnon tasapainon horjuttamisen välttämisestä näyttäytyy nurinkurisena tavoitteena sen oma konteksti huomioiden.

Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, vanhan kalastuslain aikaan toteutetut istutustoimenpiteet yhdessä puutteellisen kalastuksensäätelyn kanssa ovat osoittautunut ongelmalliseksi. Joistain onnistumisista huolimatta vanhan kalastuslain aikainen toiminta on pahimmillaan ollut luonnon monimuotoisuutta kaventavaa ja alkuperäisiä kalakantoja syrjäyttävää (HE 192/2014, 14). Näin katsottuna rationaalisuuden diskurssi on siis jäänyt käytännössä huomattavan ohueksi. Uusimman tutkimustiedon mukaan perinteinen istutustoiminta, jossa kalakannat ovat voineet sekoittua alkuperän osalta, on ollut haitallista kantojen populaatiogenetiikalle. Hyvästä tavoitteesta huolimatta huonosti toteutetuilla istutuksilla on kavennettu geneettisesti alkuperäisiä kantoja ja aiheutettu suoraa vahinkoa kalakannoille (ks. esim. Lemopoulos *ym.* 2019; Ågren *ym.* 2019).

Yhteenvedona vanhan lain tavoitepykälästä voidaan todeta, että sen keskeinen sisältö painottuu suurelta osin kestävyiden kustannuksella tehtävään kalavesien hoitamiseen ihmisen tarpeita ajatellen. Vaikka tekstissä on huomioitu rationaalisuus ja tasapainon varjelu, kokonaisuus painottuu kalavesien tuoton maksimointiin. Asetelma on ymmärrettävä niiltä osin, että lain tarkoitus on määritellä ihmisen harrastaman kalastuksen reunaehdot, mutta huomiotta jää kokonaan se, millä hinnalla tämä tehdään. Diskurssien performatiivisuuden osalta asetelma on omaleimainen: vanhan lain käsitys kalavesien hoidosta on ollut käytännössä kalojen istuttamista, ja tätä käsitystä on aktiivisesti uusinnettu eri tasoilla vuosien ajan. Silloiset käsitykset, toiminta ja puhe kalavesien hoidosta ovat resonoineet hyvin tuotollisen tavoitteen osalta. Tuoton merkitys näyttäytyy tässä ihmisen tarpeiden täyttämisen, eikä esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden vahvistamisen tai kalastuksen kestävyiden tukemisen kautta. Tavoitepykälän luontokeskeiset arvot ovat näennäisiä, eikä tavoite toiminnan järkiperaisyydestä muuta lain ihmiskeskeistä orientaatiota kokonaisuudessaan mihinkään.

Tukea vanhasta laista tehdyille tulkinnoille löytyy Michael Hallidayn jo 1990-luvulla esittämästä kriitistä lingvististä antroposentrisyyttä kohtaan. Hallidayn kritiikin katsotaan olevan kahtalainen. Sen mukaan 1) muut kuin ihmiset – olkoon kyse eläimistä, eliöistä tai luonnosta sellaisenaan – kategorisoidaan ja arvotetaan arkisessa puheessa ensisijaisesti niiden hyödyllisyyden mukaan, ja 2) ekologisten ongelmien kärjistyminen juontaa juurensa usein kestävämmästä edistäviin diskursseihin (Chen 2016, 109). Vanhan lain kohdalla Hallidayn kritiikki tuntuukin konkretisoituvan useilla eri tavoilla.

Tavoitepykälän tapa merkityksellistää kalavesiä pääasiallisesti ihmisen viljelyksenä herättää perustellun kysymyksen siitä, millainen vaikutus tällä on käytännössä ollut kalavesien hoitamiseen ja hyödyntämiseen kalakantojen luontaisuutta sekä elinvoimaisuutta ajatellen. Kyse ei ole siitä, että kalastuslain tulisi olla luonnonsuojelulaki itsessään, vaan yllä esitetyn kritiikin ydin kohdistuu huomioon siitä, kuinka vanhan lain diskurssit ja näiden toteutuminen ovat olleet kalastuksen ja kalavarantojen kestävyyttä tosiasiallisesti heikentävää. Vaikka kritiikin kärki kohdentuu pääasiassa ekologisen kestävyuden vähäisyyteen, vaikuttaa se kiistatta myös sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyyteen. Istutusten varassa olevat, elinvoimaisuudeltaan heikot kalakannat eivät ole yhtä kannattavia kuin luontaisesti lisääntyvät ja elinvoimaiset populaatiot, joita voidaan hyödyntää monimuotoisesti eri toimijoiden kesken.

Muutoksen tuulet uudessa kalastuslaissa

Uusi kalastuslaki alkaa varsin eri tavalla kuin vanha laki. Uuden lain 1 § kuuluu seuraavasti:

”Tämän lain tarkoituksena on parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen järjestää kalavarojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä käyttö ja hoito siten, että turvataan kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu.”

Uuden lain ensimmäinen pykälä sisältää osin samoja elementtejä kuin vanha laki, mutta jo ensilukemalta pykälän sisältö näyttää hyvin erilaisena. Olen erottanut yllä olevasta pykälästä kolme eri diskurssia, jotka ovat *Tiedon*, *Ekologisen kestävyuden* ja *Luontaisuuden* diskurssit, joita käsitelen seuraavaksi.

Tiedon diskurssi

Tavoitepykälä alkaa sanoilla: *”Tämän lain tarkoituksena on parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen [...]”* Tavoitepykälä asemoi itsensä tietoperustaisuuteen, joka on kahtiajakautunut piirre. Lain tavoite näyttää rationaalisen – lain perustuminen parhaaseen tietoon on harvoin vahingollista tai haitallista. Toisaalta, lukijalle teksti luo käsityksen siitä, että tätä seuraavat pykälät ja asetukset perustuvat de facto parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon. Vaikka laki on luonteeltaan poliittinen kompromissi, lukija voi 1 §:n luettuaan perutellusti olettaa, että tätä seuraavat sisällöt ovat todella parhaan tiedon mukaisia. Ensimmäisen lausekkeen sisältö on sikäli mielenkiintoinen, että siihen sisältyy ajatus useista erilaisista käytettävissä olevista tiedoista. Lakiin muotoiltu teksti korostaa kaikista eri tiedoista juuri *”parhaan käytettävissä olevan tiedon”* erityistä merkitystä. Parhaan käytettävissä olevan tiedon vaatimuksen voi juontaa EU:n varautumisen periaatteeseen, mikäli tietty käytäntö tai toimintatapa voi aiheuttaa vahinkoa ihmisille tai ympäristölle, eikä asiasta ole saavutettu tieteellistä yksimielisyyttä, kyseessä olevaa käytäntöä tai toimintatapaa ei pidä jatkaa (Eurlex: Ennalta varautumisen periaate). Tietokäytäntöihin kytkeytyy lisäksi EU:n parhaan käytettävissä olevan tiedon periaate (BAT – Best Available Technology; Europarlamentti, ympäristöpolitiikan yleiset periaatteet) sekä Suomen vuonna 2003 ratifioimaan YK:n kalakantasopimukseen, joka edellyttää käytettävän parasta tieteellistä tietoa (HE 194/2016, 13).

Erilaiset tietokäytännöt ovat luoneet pohjan yhteiskuntamme toimimiselle: tiedon merkitys näkyy niin toimintojen suunnittelussa kuin valtasuhteiden rakentumisessa, jotka käytännön tasolla konkretisoituvat usein eri tavoin, vaikuttaen niin yhteiskunnan toimintaan kuin yksittäisten ihmisten elämään (Alastalo & Åkerman 2011, 18-19). Poliitikalle leimallista on päätösten perustuminen tietoon, jonka tulisi olla läpinäkyvää. Tällöin kansalaisilla ja muilla toimijoilla on mahdollisuus selvittää mihin tietoon päätökset

nojautuvat. Lisäksi tulee saada tietoa siitä, mikä tai kuka päätöksen takaa löytyvän tiedon on tuottanut, sillä tietoa tuottavien toimijoiden määrä on huomattavan moninainen. Paine nykyisenkaltaiseen tiedon käyttämiseen on vahvistunut entisestään 2000-luvun aikana (emt, 21-22). Uuden kalastuslain maininta päätösten tietoperustaisuudesta näyttääytykin nykyisten yhteiskunnallisten diskurssien mukaisena.

Tietoperustaisuuden tavoitteeseen sisältyy kuitenkin ongelmia. Ensiksi, tavoite näyttääytyy kunnianhimoisena, sillä parhaan tiedon tulisi läpileikata koko lain halki. Kriittisesti tarkasteltuna voidaan kysyä, onko kalalajien monimuotoisuutta ja elinvoimaisuutta tukeva paras tieto sellaista, että se ei ole ristiriidassa esimerkiksi elinkeinopoliittisten intressien kanssa. Aiheellista on myös kysyä, onko lakia tehdessä jouduttu tekemään kompromisseja esimerkiksi kalakantojen elinvoimaisuutta tukevien kysymysten kohdalla. Kalastuslaille leimallista on juuri sen tapa näyttäytyä ekologisten reunaehtoien, elinkeinopoliittisten intressien ja ympäristöpolitiikoiden välisenä neuvottelutuloksena. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, uutta kalastuslakia oli jo lausuntovaiheessa kritisoitu liiallisesta kalojen suojelusta, samalla kun kalakantojen hyödyntämisen mahdollisuudet olivat jääneet vähäisiksi (HE 194/2014, 26).

Toiseksi, parhaan tiedon käyttämisen tavoitteeseen sisältyy ajatus siitä, että laki on osaltaan aivan kuten tieto – dynaaminen. Kuten tutkimustieto kehittyi, myös lain on vastattava uuden tiedon syntymiseen. Tällöin kritiikki kohdentuu siihen, kyetäänkö lainsäädäntö pitämään lain hengen edellyttämällä tasolla vastaisuudessaakin. Mikäli laki resonoi nyt parhaan tiedon kanssa, voidaanko samaa sanoa vuosikymmenen tai -kahden kuluttua? Uuden tiedon merkitys lainsäädännölle konkretisoituu hyvin esimerkiksi kalatalousvelvoitteiden kohdalla, jossa pohditaan muun muassa sitä, riittääkö uusi kalakantoihin liittyvä tieto perusteeksi vanhojen kalatalousvelvoitteiden muuttamiseen (ks. esim. Belinskij & Soininen 2017; Hepola 2017).

Ekologisen kestävyden diskurssi

Uusi kalastuslaki pureutuu voimakkaasti kestävyden ideaan. Ensimmäinen virke sisältää tavoitteen siitä, kuinka tulee ”[...] järjestää kalavarojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä käyttö ja hoito.” Lauseke on tavoitepykälän haastavin osuus sen monipuolisuuden takia. Kalakantojen kestävässä hyödyntämisessä ekologinen taso on lähtökohta; ilman riittäviä elämisen ja luontaisen lisääntymisen mahdollisuuksia kalavaranto loppuu (MA, 2005). Aiheeseen liittyy myös resilienssikysymys; millaista verotusta kalakanta kestää ilman että sen elinvoimaisuus vaarantuu. Vaikka elinympäristöt olisivat kunnossa, kestävä kalastus aiheuttaa mittavaa vahinkoa. Vastaavasti puhe kalavarannon taloudellisesti kestävästä käytöstä herättää kysymyksiä, joista kenties keskeisin on se, kenen kannalta taloudellisinta toimintamallia käytännössä haetaan. Oman ongelmansa taloudellisesta kestävydestä puhumiseen ja sen tavoitteluun tuo ammattikalastus, jonka suhdetta kalakantoihin ja toiminnan taloudellisuuteen leimaa moninainen haasteellisuus. Kalakantojen elinvoimaisuus ja niihin kohdistuva pyyntipaine luovat omat ongelmansa kestävä ammattikalastuksen järjestämiselle (ks. esim. Suomen Ammattikalastajien Liitto ry 2015).

Sosiaalisen ulottuvuuden voidaan katsoa liittyvän ihmisten tasavertaiseen oikeuteen nauttia kalavarannoista. Sosiaalinen tasaveroisuus kytkeytyy lakijärjestelmämme ytimeen: näin tavoitepykälässä on vahva perustuslaillinen kytkös. Tasaveroisuuden tavoite on monitasoinen, sillä kalastuksen sosiaalinen taso sisältää kysymyksiä niin elinkeinopoliittisista kuin etnisyyteen sekä tasavertaisuuteen liittyvistä intresseistä. Esimerkiksi, onko ammattikalastajilla etuoikeus harrastajiin nähden, tai lasketaanko paikallisten asukkaiden kalastusoikeudet turistien oikeuksia tärkeämmiksi? Esimerkki kalastuksen järjestämisen ongelmista löytyy Ylä-Lapista, jossa uusi kalastuslaki on aiheuttanut ongelmia paikallisella tasolla. Kalastuksen järjestämisen sosiaalinen oikeudenmukaisuus kulminoituu paikallisten

ja turistien harrastaman kalastuksen rajoitteisiin: osa saamelaisista ja muista alueen paikallisasukkaista kokee uuden lainsäädännön syrjivän heitä, kun perinteisesti vapaata pyyntiä valtion vesialueilla rajoitettiin. Vuoden ajan kestänyt debatti johti esitykseen kalastuslain muuttamisesta, jossa esitetään ”Ylä-Lapin kalastusoikeuksien kehittämistä parantamalla paikallisten kalastusmahdollisuuksia valtion vesialueilla kalakantojen sallimissa rajoissa.” (MMM, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kalastuslain muuttamisesta, 2018).

Ekologisen kestävyuden diskurssia vahvistetaan lopuksi tavoitteenasettelulla – kuinka ”[...] turvataan kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto”. Uusi kalastuslaki on hieman vanhan lain jäljillä tuottavuuden diskurssin osalta, mutta erilaisessa hengessä. Ekologisen kestävyuden diskurssi nousee esiin myös tuotosta puhuttaessa. Tuoton kestävyydestä puhuminen resonoi myös kansainvälisten sopimusten kanssa. Lakitekstin diskurssi tarjoaa mahdollisuuden nauttia kalavarannosta myös laadullisesti, kun painotus ei ole enää pelkässä saaliin määrällisessä mittaamisessa. Kalavarantojen käytön ja hyödyntämisen kolmiportainen jako ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden osalta on niiltä osin mielenkiintoinen, että siinä on kirjoitettu auki hyödynnettävissä olevien kalakantojen merkitysten eri tasoja. Tässä laki tuo niin oman kuin kalavarantojen kestävä hyödyntämisen monimuotoisuuden hyvin esiin. Lain laaja-alaisuus kytkeytyy myös nykyisiin kalakantoihin liittyvien ongelmien ratkaisumenetelmiin. Esimerkiksi kalakantojen suojelua ei välttämättä nähdä enää yksistään ekologisenä toimena, vaan ilmiötä pyritään lähestymään holistisesti – niin ratkaisun sosiaaliset, taloudelliset kuin biologisetkin elementit huomioiden (esim. Cowx & Portocarrero-Aya 2011, 1664-1665).

Luontaisuuden diskurssi

Viimeinen uuden kalastuslain tavoitepykälän diskursseista on *Luontaisuuden* diskurssi. Se nivoutuu lähes erottamattomaksi osaksi Ekologisen kestävyuden diskurssia, sillä ainoalla erotuksella, että tälle on leimallista ihmisen osuuden vähentäminen. Yhdeksi lain tavoitteeksi on asetettu ”[...] kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu.” Puhe muun vesiluonnon monimuotoisuudesta on kokonaisuutena monitasoinen ja se antaa viitteen aiempaa ekosysteemisemmästä lähestymistavasta kalakantojen hoitoon. Yhtäältä uusi kalastuslaki tuo retoriikassaan esiin kytköksiään kansainväliseen luonnonsuojelulainsäädäntöön. Tällöin maininnat ”muun vesiluonnon monimuotoisuudesta” voidaan nähdä viittauksina esimerkiksi Ramsarin tai Bernin sopimusten sisältöihin. Mikäli tekstiä tarkastellaan sellaisenaan, puhe vesiluonnon monimuotoisuudesta ja sen suojelusta näyttäytyy merkityksellisenä, mutta laveana.

Sen sijaan puhe kalakantojen luontaisesta elinkierrosta tulee esiin uutena ajatuksena ja erilaisena kielenä. Tämä kertoo siitä, että lain valmistelussa on tunnistettu kalojen luontaisen elinkierron tärkeys ja siihen liittyvät ongelmakohdat, sekä vanhan lain keskeiset puutteet näiltä osin. Elinkiertoon pohjautuva ajattelu vaikuttaa laaja-alaiselta, ekosysteemilähtöiseltä lähestymistavalta, joka kytkeytyy käytännön tasolla kaikkein keskeisimmin juuri vaelluskaloihin. Vaikka muillakin kaloilla voi olla paikallisia ongelmia täyden elinkierron saavuttamisessa, vaeltavat lohikalakantamme ovat kärsineet elinkiertoon liittyvistä ongelmista kaikkein eniten. On mielenkiintoista, että vuoden 2007 hallitusohjelmaan kirjattu tavoite ”vaelluskaloihin liittyvästä kokonaisuudesta” on kestänyt mukana lain suunnittelun halki (HE 194/2014, 16-17). Mikäli fokusta avarretaan vaelluskaloista muihin kaloihin, elinkierrosta puhumista voidaan kuvailla myös ekosysteemilähtöiseksi ja kokonaisuudessaan hyvinkin holistiseksi lähestymistavaksi. Lain laatija vaikuttaa tunnistaneen kalojen täyden elinkierron toteutumisen merkityksen ilman ihmisen osallisuutta.

Tavoitteenasettelu saa lisää syvyyttä pykälän viimeisissä sanoissa, joissa puhutaan kalavarojen käytöstä ja hoidosta. Kuten vanhan, myös uuden lain tapauksessa kohdataan kysymys siitä, mitä kalavarantojen de facto hoitaminen on. Uusi kalastuslaki tekee tässä

kohdin kenties selvimmän eron vanhaan lakiin: hallituksen esityksessä uudeksi kalastuslaiksi *kalavarojen hoidon* käsite määritellään siten, että sillä tarkoitetaan: ”*kalakantojen biologisen monimuotoisuuden ja tuottokyvyn turvaamista kalastuksen ohjauksella sekä muilla kalakantojen tilaa ja kalastusmahdollisuuksia parantavilla toimenpiteillä.*” (194/2014, 30). Määritelmä painottaa kahta toimintamallia: ohjausmekanismeja sekä vesistöjen konkreettisia kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä. Tavoite kytkeytyykin vahvasti ekologiseen tietoon ja sen hyödyntämiseen. Hallituksen esitys nostaa tässä esiin tärkeän tavoitteen kalastuksen säätelystä yhtenä kalakantojen monimuotoisuuteen ja tuottokykyyn vaikuttavana menetelmänä. Tavoite kestävästä kalastuksen ohjauksesta on merkityksellinen, sillä kestävästi toteutetulla kalastuksella on negatiivinen vaikutus kalakantojen elinvoimaisuuteen (ks. esim. Olin *ym.* 2017, 150). Merkittävää on, kuinka esityksessä todetaan, että vastaavaa sisältöä ei löydy vanhasta kalastuslaista.

Esityksen mukaan uuden lain tavoitteena on tehdä eroavaisuus ”[...] *kalavarojen hoidon ja istutustoiminnan termien välillä siten, että kalavarojen hoito sisältäisi kokonaisvaltaisesti kaiken sellaisen toiminnan, jolla pyritään kalavarojen biologisen monimuotoisuuden ja tuottokyvyn turvaamiseen.*” (HE 194/2014, 30). Niin lakiteksti kuin HE:n sisältö kertovat enemmän kuin ensisilmäys antaa ymmärtää. Keskeisin sisältö on siinä, että viimeistään tässä laki tunnistaa kalavarannon rajallisena ja omaleimaisena, eikä suinkaan loppumattomana tai rajattomasti kopioitavana luonnonvarana, joka voi elää joko ihmisen avustuksella tai ilman. Kalojen elinkierrossa ihmisen osuuden vähentäminen kasvattaa suoraan luontaisuuden määrää, vaikka sen määrittämiseen ei täysin yksiselitteistä kriteeristöä olekaan.

Vaikutteita diskurssimuutoksen takana

Yhtä tai yksinkertaista syytä lain diskurssimuutoksen takaa on mahdoton osoittaa, mutta yleisiä muutoksen suuntimia on mahdollista löytää. Ensiksi, suhteessamme kaloihin ja kalastukseen on tapahtunut muutos. Kalastuksen kehitys kohti elämysten ja kokemusten hankkimista kalavesiltä pelkän ravinnon sijaan kertoo siitä, kuinka kalakannat käsitetään uudella tavalla hyödynnettävissä olevana luonnonvarana (Puhakka & Salonen 2005, 1-3). Kalat eivät ole pelkkää ihmisravintoa, vaan kyse on monimuotoisesta elämysten antajasta ja ainutlaatuisesta luonnonvarasta, jolla on myös oma itseisarvonsa. Lappalaisen (1998) mukaan kalastuksen harjoittamisessa tapahtuneen muutoksen voi jakaa karkeasti kahteen eri kehitysvaiheeseen: (i) ravinnonhankkijasta kotitarvekalastajaan ja (ii) kotitarvekalastajasta vapaa-ajankalastajaan. Muutos kertoo ensisijaisesti yhteiskunnan rakennemuutoksesta, jossa kalastusta on mahdollista harrastaa, eikä ensisijainen motiivi ole yksin ravinnon hankkimisessa. Ilmiöön kytkeytyy myös laajempi, postproduktivistinen murros, jossa luonnon tuotantopainotteisuus muuttuu ”yksilöllisen kulutuksen ja suojelun kohteiksi sekä elämysten lähteiksi” (Salmi 2013, 12).

Toiseksi, muutoksen takana on nähtävissä ylikansallinen trendi. Jo Emmenegger & Tschentscher (1994) osoittivat, kuinka ympäristölainsäädäntö on muuttunut aikojen saatossa etenkin suojeluintressien ja -motiivien osalta. Heidän mukaansa muutos näkyy ihmiskeskeisyyden vaihtumisessa luontokeskeisyyteen: ihmisen tarpeista luonnon tarpeisiin (Emmenegger & Tschentscher 1994, 591). Muutos voidaan jakaa kolmeen kategoriaan, jossa ensimmäisessä keskeistä oli suojella luontoa juuri ihmisen tarpeiden turvaamisen takia. Toisessa vaiheessa suojelukeskusteluun lisättiin ylisukupolvisuus, jolloin resursseja pyrittiin käyttämään kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Viimeisessä vaiheessa tunnustettiin luonnon oma itseisarvo, joka nähdään jo sellaisenaan suojelun arvoisena piirteenä (emt.) Kalastuslaki on osa luonnonsuojelu-oikeutta ja ympäristöoikeuden alaista luonnonvaraoikeutta, ja sama toteutuukin nyt myös kalastuksen kohdalla. Siinä missä kalavarantojen suojelu kalavesien hoitamisen ja kalastuksen säätelyn kautta on aikanaan perustunut ihmisen tarvitseman ravinnonlähteen suojeluun, on muutos edennyt kohti kestävämpää, tulevien sukupolvien tarpeet huomioivaa toimintaa. Uuden kalastuslain

diskurssit näyttäytyvät osin Emmeneggerin & Tschentscherin ajattelun mukaisesti kalakantojen itseisarvoa tunnustavana.

Uuden kalastuslain holistinen ote vesiluontoon vastaa osaltaan hyvin ekosysteemiperustaista kalavarantojen hallintamenetelmää, joka on viime vuosikymmenten aikana muotoutunut entistä yleisemmäksi malliksi maailmanlaajuisesti. Siinä missä perinteinen säätely tarkasteli tapahtuvaa pyyntiä lajikohtaisesti, ekosysteemiperustaisessa mallissa katsotaan pyynnin vaikutusta koko ekosysteemiin. Tällä tavoin pyynnin vaikutuksia pystytään arvioimaan paljon kokonaisvaltaisemmin ja entistä kestävämmiin (ks. esim. Pinto 2012). Näin katsottuna kalastuslain hengen muutos näyttäytyy virkistävänä uudistumisprosessina, joka nivoutuu osaksi kansainvälistä kehitystä. Tämän hetken tilanteessa luonto ja erityisesti kalakantojen tarjoama moninainen merkitys ymmärretään aiempaa kokonaisvaltaisemmin. Kalavedet eivät näyttäydy lakitekstissä enää yksin holhottavina ympäristöinä, jotka vaativat jatkuvaa ihmisen paimentamista, vaan kalakannoille pyritään tarjoamaan mahdollisuus luontaisen elinkierron saavuttamiseen. Uuden lain ekosysteemin orientaatio näyttäytyy omaleimaisena aikansa kuvana, jossa ihmisen asemaa suhteessa luontoon arvioidaan eri tavoin kuin vanhan lain aikaan.

Kohti uutta valtakurssia

Aivan kuten diskurssien sisällöillä on eroa keskenään, myös diskurssien keskinäinen hierarkia vaihtelee. Diskurssit eivät ole aina samanarvoisia keskenään, vaan niistä osa voi jäädä marginaaliin, toisen noustessa merkittävämmäksi ja mahdollisesti koko käsiteltävää ilmiötä leimaavaksi (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 58). Tässä suhteessa lainsäädännön diskurssit eivät ole poikkeus, sillä nekin pystyvät järjestymään keskinäisesti. *Rationaalisuuden* ja *tiedon* diskursseissa on paljon samaa, sillä molemmat lähestyvät kalavarantojen säätelyä järkipärisen orientaation kautta. Suurin eroavaisuus on asian muotoilussa, mutta molempia yhdistää tavoite järkevistä kalavarojen hallinnasta; siis toiminnasta, jossa tiedetään mitä tehdään, ja millaisia vaikutuksia teoilla on kalastoa ajatellen. Nämä näyttäytyvät toistensa rinnakkaisdiskursseina – osaltaan merkittävinä, mutta valtakurssiin nähden sekundäärisinä.

Argumentoin, että vanhan kalastuslain valtakurssi oli *viljelijä* -diskurssi. Kuten todettu, vanhan lain leimallinen piirre oli sen käsitys kalavesien hoitamisesta kaloja istuttamalla ja pyytämällä (HE 192/2014, 4; Kansallinen kalatiestrategia 2012, 2). Yhteys istutustoimenpiteillä ja lain diskurssien tuottaman ”istutuspuheen” välillä on performatiivisuuden osalta huomionarvoinen, sillä hoitotoimenpiteitä ovat tehneet pääsääntöisesti paikallistason kalastus- ja osakaskunnat. Kun laista lähtöisin oleva yleinen puhetapa kalavesien hoitamisesta on konkretisoitunut vain istutustoimintana, ”vesien viljelynä”, lain valtakurssi on jalkautunut näin käytännön tasolle asti ja on siten jättänyt leimallisen jäljen suomalaisen kalavesien hoitoon. Asetelma ei ole mairitteleva, sillä kalastuksen järjestämisessä ja kalakantojen hoitamisessa tietoperustaiset säätely- ja rajoitustoimenpiteet ovat jääneet sekundäärisiksi istutustoimintaan nähden. Vanhaan kalastuslakiin liittyvä aineisto puhuu sen puolesta, kuinka käsitys istuttamisesta vailla luontaisen lisääntymisen edistämistä on muotoutunut lähes selviöksi. Koska käytetty kieli on jatkuvassa vuorovaikutuksessa oman ympäristönsä kanssa, laki ei tällöin vain käsittele vesiä esimerkiksi viljelyksinä, vaan myös aktiivisesti vahvistaa ja osaltaan tuottaa tätä käsitystä vahvistavia käytäntöjä, puheita ja toimintamalleja eri toimijoiden kesken.

Uutta kalastuslakia voi kuvailla tavoitteiden osalta ekosysteemisesti orientoituneeksi, sillä siinä kalastusta ja kalakantoja lähestytään kokonaisvaltaisemmin, samalla kun ihmiskeskeisyys vaikuttaa aiempaa vähäisemmältä. Tähän nojaten esitän, että uuden kalastuslain valtakurssiksi muotoutunee *ekologisen kestävyys* diskurssi. Uusi laki tuntuu antavan arvoa niin vesille kuin niissä eläville eliöille sellaisenaan, muutenkin kuin pelkästään ihmisen nauttiman tuoton kautta. Osana ekologista kestävyyttä on myös *luontaisuuden*

diskurssi, jonka suurin merkitys näyttäytyy ihmisen osuuden vähentämisessä kalojen luontaisessa elinkierrossa. Luontaisesti lisääntyvät ja elinvoimaiset kalakannat eivät tarvitse ihmisen holhousta, vaan ne pärjäävät omillaan. Näin toteutuessaan luontaisuus kietoutuu saumattomasti osaksi ekologista kestävyyttä.

Performatiivisuuden näkökulmasta tilanne on kiintoisa, sillä nyt kysymykseksi jää se, mikä tai mitkä uuden lain diskursseista jäävät elämään ikään kuin itsestään selvänä lain hengen tavoitteena kala-alan toimijoiden kesken. Nähtäväksi jää, puhutaanko tulevaisuudessa esimerkiksi uhanalaisten lohikalojen kohdalla luontaisen lisääntymisen edistämisestä habitaattikunnostusten avulla yhtä itsestään selvästi kuin aiempina vuosina puhuttiin istutusten lisäämisestä. Mikäli kalastuksen rajoittamisesta tai säätelyn tietoperustaisuuden vahvistamisesta puhutaan vastaisuudessa aktiivisesti, on siitä mahdollista tulla yleistä kala-alan valtapuhetta ja siten konkretiaa osana kalastuksen järjestämistä. Lopullisesta valtakalastuksesta riippumatta huomionarvoista on se, että lakitekstin ja siitä syntyvän puheen merkitys tiedostetaan alan toimijoiden keskuudessa: uuden lain diskurssit antavat mahdollisuuden entistä kestävämpien toimintamallien omaksumiseen, mikäli tähän halutaan tarttua niin kansallisella kuin paikallisella tasolla. Lain siirtyä ekosysteemistä ajattelua kohden tarjoaa tilaisuuden lähestyä kalakantoja eri tavoin: kestävässä toiminnassa kyse on luontaisten prosessien kunnioittamisesta (Naskali 2010, 92).

Kyse ei ole yksin siitä, että kalastajat ryhtyisivät toimimaan entistä kestävämmiin, vaan myös päätöksentekotasolla on reagoitava lain uusiin tavoitteisiin. Niin uusilla kalatalousalueilla, viranomaisilla kuin poliittisilla päättäjillä on oltava käsitys siitä, mitä diskursseja laki sisältää, ja millä tavoin niitä voidaan ymmärtää. Muutos aiempaa kestävämpään toimintaan on mahdollinen vain, jos vanhoja ajatus- ja toimintamalleja tarkastellaan uuden tiedon valossa. Niin diskursiivisen kuin ekolinguistisen ajattelunkin näkökulmasta kalastuslain kaltainen kielen ja luonnon yhteen kietoutuma näyttäätyy tyypillisenä esimerkkinä kielen vaikutuksesta siihen ympäristöön, jossa sitä käytetään (Chen 2016, 109). Päättäjien ja muiden toimijoiden onkin tiedostettava kielen ja luonnon välinen suhde entistä paremmin: vaikuttamme luontoon ja sen hyvinvointiin niin toiminnan kuin puheen kautta.

Lopuksi

Tässä artikkelissa olen tutkinut diskurssianalyysin avulla vuosien 1982 ja 2016 kalastuslakeja niiden tavoitteenasettelun näkökulmasta. Tukea diskurssien määrittämiseen ja niiden sisältöjen avaamiseen olen hakenut hallituksen esityksestä uudeksi kalastuslaiksi, jossa on käsitelty sekä uuden että vanhan lain sisältöjä. Yhteenvetona tavoitepykäläistä voidaan todeta, että niiden diskursseissa on tapahtunut selvä muutos, joka pääpiirteissään seuraa kansainvälistä ympäristölainsäädännön kehitystä. Muutoksen takaa on löydettyissä kansainvälisen lainsäädännön luoma paine, joka antaa viitteitä kalastuksen ja kalakantojen muuttuneesta merkityksestä. Siinä missä kalat näyttäytyivät aiemmin lähes yksistään ihmisravintona, nykyisessä tilanteessa kaloille ja kalastukselle tunnutaan antavan arvoa kokonaisvaltaisemmin.

Vuoden 1982 kalastuslain tavoitepykälässä korostui lain ihmiskeskeinen luonne, jossa kalavedet metaforisesti katsoen nähtiin ihmisten viljelyksinä. Vanha laki tuotti laajalti omaksuttua diskurssia, jonka keskiössä oli vesien viljely – lähes yksinomaan kaloja istuttamalla ja niitä pyytämällä niin ammatti- kuin kotitarvekalastuksen kautta. Uhanalaisten kalakantojen tukemisesta huolimatta istutusten vaikuttavuus on ollut myös vahingollinen. Vaikka vanhassa laissa oli huomioitu myös luonnon tasapainon varjelu ja toiminnan järkipärisyyden tavoittelu rationaalisuuden diskurssin muodossa, nämä jäivät kalavesistä saatavan tuoton tavoittelun alle.

Uusi kalastuslaki on tavoitteiltaan ekosysteemilähtöinen, jossa huomioidaan luonnon monimuotoisuus, sekä kalakantojen luontaisuus. Laissa korostetaan parasta käytettävissä

olevaa tietoa, johon laki pohjautuu. Tämä kerryttää vastuuta laille ja sen päivittämiselle: 1 §:n luettuaan parasta tietoa voidaan perustellusti odottaa löytyvän niin laista kuin sitä täydentävästä asetuksesta. Luontaisuuden osalta uuden lain diskurssit pyrkivät tekemään eroa vanhaan. Uusi laki näyttää tavoittelevan luontaisuuden lisäämistä osana kalavesien hoitoa, jolloin ihmisen välittömän osuuden voi olettaa vähenevän. Eroa vanhaan nähden pyritään tekemään juuri siinä, kuinka kalakantaa hoidetaan ja hyödynnetään. Puhe luontaisen elinkierron merkityksestä nivoutuu osaksi etenkin lohikalakantojen luontaisuutta. Vastapainona vanhan kalastuslain ihmiskeskeisyydelle uuden lain henkenä tuntuu olevan osaltaan ihmisen osuuden vähentäminen kalakantojen hoidossa: luomalla kaloille riittävät mahdollisuudet luontaiseen lisääntymiseen ja täyden elinkierron saavuttamiseen, kalakantoja voidaan vahvistaa ilman ihmisen aktiivista osallistumista.

Keskeiseksi haasteeksi ja samalla polttavimmaksi kysymykseksi tulee kuitenkin se, millä tavalla uuden kalastuslain *ekologisen kestävyys* valtakurssi lopulta realisoituu. Kaikupohjaa tietoperustaiselle ja kestävyyttä tukevalle kalastuksensäätelylle löytyy kalastajien keskuudesta, joten mahdollisuuden saadessaan diskursseilla on mahdollista jalkautua. Kuten muun muassa Muje *ym.* (2014) ja Rautiainen (2015) ovat todenneet järviäinen pyyntiin liittyvissä tutkimuksissaan, monet kalastajat toivovat tiukempaa säätelevä kalastukseen ja enemmän oikein kohdennettuja suojelutoimia (Rautiainen 2015, 16). Vastaavasti Muje *ym.* esittävät, että kalastajilla voi olla päätöksentekijöihin nähden selvästi kehittyneempi näkemys esimerkiksi kestävä käytön toteutumisesta vapaa-ajankalastuksessa (Muje *ym.* 2014, 25). Tällaiset lausumat antavat signaalia siitä, että uuden kalastuslain tavoitteilla on mahdollista toteutua, mikäli tavoitteet saadaan konkreettiseksi osaksi kalavesien hallintaa. Tässä suhteessa vuoden 2019 alussa perustetut uudet kalatalousalueet ovat paljon vartijoina, kun niiden tulee laatia alueilleen uudet kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelmat – uuden kalastuslain tavoitteiden mukaisesti (LUKE, Kalavesien hoito-opas 2018, 80).

Kenties aika on jo kypsä kalavesien holhoamisesta irti päästämiseen, ja niin kalakantojen kuin -vesienkin uusi hallinnan suunta voidaan ottaa kohden ekologista kestävyyttä ja kalakantojen luontaisuutta. Lakiin sisällytetyt tavoitteet tietoperustaisuudesta mahdollistavat luotettavan ekologisen tiedon sisäkirjoittamisen osaksi kalastuksen säätelevä, jos näin halutaan. Vaikka muutoksia onkin tapana kritisoida, tavoitepykälän biosentriset arvot eivät ole mahdottomuuksia tai abstrakteja ajatusrakennelmia, vaan realisoitavissa olevia tavoitteita. Tietoperustaisuus, kestävyys ja luonnon itseisarvo ovat mahdollisia omaksua niin valtakunnallisella kuin paikallisella tasolla, mikäli vanhan lain antroposentrisestä otteesta ollaan vain valmiita päästämään irti.

Kiitokset

Tämä tutkimus on toteutettu OLV-säätiön ja Suomen kulttuurirahaston Pohjois-Karjalan rahaston myöntämällä tuella.

Lähteet

- Alatalo, M. & Åkerman, M (2011) Tietokäytännöt ja hallinnan politiikka. Teoksessa Alatalo, M. & Åkerman M (toim.) Tieto Hallinnassa, 17-38. Vastapaino, Jyväskylä.
- Alexander, R. & Stibbe, A (2014) From the analysis of ecological discourse to the ecological analysis of discourse. *Language Sciences* 41 104–110. <http://dx.doi.org/10.1016/j.langsci.2013.08.011>
- Bang, J., C., Trampe, W (2014) Aspects of an ecological theory of language. *Language Sciences* 41 (2014) 83–92. <http://dx.doi.org/10.1016/j.langsci.2013.08.009>
- Belinskij, A. & Soininen, N (2017) Vaelluskalakantojen oikeudellinen elvyttäminen ja vesivoima. Teoksessa Määttä T (toim.) Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2017, 89-149. Itä-Suomen yliopiston LYY-instituutti.
- Braun, V. & Clarke, V (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2) 77-101. ISSN 1478-0887.

- Butler, J (2009) Performativity, precarity and sexual politics. *Revista de Antropología Iberoamericana* 4(3) i–xiii.
- Charles T. A. (2001) Sustainable fishery systems. *Fish and aquatic resources series 5*. Blackwell Science.
- Chen, S (2016) Language and ecology: A content analysis of ecolinguistics as an emerging research field. *Ampersand* 3 108–116. <http://dx.doi.org/10.1016/j.amper.2016.06.002>
- Cowx, G.I. & Portocarrero-Aya, M (2011) Paradigm shifts in fish conservation: moving to the ecosystem services concept. *Journal of Fish Biology* 79 1663–1680. <https://doi.org/10.1111/j.1095-8649.2011.03144.x>
- Diamond, E (1996) *Performance and cultural politics*. Routledge.
- Doremus, H (2000) *The Rhetoric and Reality of Nature Protection: Toward a New Discourse*. 57, Wash. & Lee L. Rev. 11.
- Emmenegger, S. & Tschentscher, A (1994) Taking nature's right seriously The Long Way to Biocentrism in Environmental Law. *Georgetown international environmental law review* VI(III).
- Eur-lex: Ennalta varautumisen periaate. https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/precautionary_principle.html?locale=fi. 13.1.2020
- Feindt H.P. & Oels A (2005) Does discourse matter? Discourse analysis in environmental policy making. *Journal of Environmental Policy & Planning* 7(3) 161–173. <https://doi.org/10.1080/15239080500339638>
- Garrison M. R. & Massam B. H (2001) Changing Governments and Changing Environmental Policies in Ontario: A discourse analysis. *Local Environment* 6(3), 327–349. DOI: 10.1080/13549830120073301.
- Gellers C. J (2015) Greening critical discourse analysis. *Critical Discourse Studies* 12(4) 482–493. <https://doi.org/10.1080/17405904.2015.1023326>
- Hajer, M. & Versteeg, W (2005) A decade of discourse analysis of environmental politics: Achievements, challenges, perspectives, *Journal of Environmental Policy & Planning* 7(3) 175–184. <https://doi.org/10.1080/15239080500339646>
- Hallituksen esitys kalastuslaiksi 194/2014.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kalastuslain muuttamisesta (2018) Maa- ja metsätalousministeriö.
- Hepola, M (2017) Oikeuskäytännön tulkinnasta kalatalousvelvoitteita muutettaessa. Teoksessa Määttä, T (toim.) *Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2017*, 7–88. Itä-Suomen yliopiston LYY-instituutti.
- Hollo, E.J (1991). *Ympäristöoikeus*. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.
- Honko, M (2017). Kieli- ja kielitaitokäsitykset tutkivan opettajan kenttäpäivämerkinnöissä. *Puhe ja kieli* 37(4) 215–238.
- Hunter, J.R., Malcolm, L., Redford, H.K. & Lindenmayer, D.B (2014) The complementary niches of anthropocentric and biocentric conservationists. *Conservation Biology* 28(3) 641–645.
- Iivesviita, P (2005) *Paaluraudoista kotkansuojeluun – Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993*. Väitöskirja, Lapin yliopisto.
- Kalastuslain kokonaisuudistuksen työryhmän välimietintö (2010) Maa- ja metsätalousministeriö, työryhmämuisto. Helsinki.
- Kalastuslaki 194/2015
- Kalastuslaki 1982/286
- Kalavesien hoito-opas (2018). Salminen, M. & Böhling, P (toim.) *Kalavarojen käyttö ja hoito, A-osa*. Luonnonvarakeskus.
- Kansallinen kalatiestrategia (2012) Valtioneuvoston periaatepäättös, Helsinki.
- Kumpula, A (2006) Kun oikeustiede ei riitä: ympäristötiedon rakentuminen ja ympäristöoikeus. Teoksessa Niemi-Kiesiläinen, J., Honkatukia, P., Karma, H. & Ruuskanen, M (toim.) *Oikeuden tekstit diskursseina*, 89–111. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, E-sarja, no. 13.
- Kurz, T., Donaghue N., Rapley, M. & Walker, I (2005) The ways that people talk about natural resources: Discursive strategies as barriers to environmentally sustainable practices. *British Journal of Social Psychology* 44 603–620. <https://doi.org/10.1348/014466604X18064>
- Lappalainen, A (1998) Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Etnologinen analyysi kalastuskulttuurin muuttumisesta Pohjois-Karjalan Höytiäisellä 1890-luvulta 1990-luvulle. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Lemopoulos, A., Prokko, M.J., Uusi-Heikkilä, S., Vasemägi, A., Huusko, A., Hyvärinen, P., Koljonen, M-L., Koskinemi, J. & Vainikka, A (2019) Comparing RADseq and microsatellites for estimating genetic diversity and relatedness - Implications for brown trout conservation. *Ecology and Evolution* 9 2106–2120. <https://doi.org/10.1002/ece3.4905>
- Lähdesmäki, H. & Ratamäki, O (2015) Kykenemmekö luopumaan susifetisistä? Kriittinen luenta suomalaisesta susihistoriasta. Teoksessa Hiedanpää, J. & Ratamäki, O (toim.) *Suden kanssa*, 16–41. Lapland University Press, Rovaniemi.
- Muje, K., Rautiainen, T. & Syrjänen, J.T (2015) Kestävyyttä tukevat hallintokäytännöt – Vertaileva selvitys vaeltavien lohikalajien kalastuksesta ja kalavesien hoidosta sekä käyttäjäryhmien asennoitumisesta kalastuksen säätelyyn sisävesillä. Jyväskylän yliopisto.
- Mättö, M (2009) *Kalastuslainsäädännön uudistamisen peruskartoitus*. Kala- ja riistahallinnon julkaisuja, Helsinki.

- Määttä, T (2012) Lainsäätäjän kunnioittamisasenne, tavoitteellinen laintulkinta ja lakien tavoitesäännökset vallitsevassa tuomariniideologiassa. Edilex.
- Naskali, A (2010) Ekosysteemiäheystymistapa ja legitimizeetti. Teoksessa Määttä, T. & Rannikko, P (toim.) Luonnonvarojen hallinnan legitimizeetti, 87-121. Vastapaino, Tampere.
- Niemi-Kiesiläinen, J., Honkatukia P., Ruuskanen, M (2007) Legal Texts as Discourses. Teoksessa Svensson, Gunnarsson & Davies M (toim.) Exploiting the Limits of Law, 69-88. Ashgate.
- Norton, B.G (2015) Sustainable values, sustainable change. A guide to environmental decision making. University of Chicago press.
- Norton, B.G (2005) Sustainability – A Philosophy of adaptive ecosystem management. The University of Chicago press.
- Olin, M., Tiainen, J., Rask, M., Vinni, M., Nyberg, K. & Lehtonen, H (2017) Effects of non-selective and size-selective fishing on perch populations in a small lake. *Boreal Environment Research* 22 137-155.
- Pauly, D.V., Christensen, S., Guénette T.J., Pitcher, U.R., Sumaila, C.J., Walters, R. & Zeller, D (2002) Toward sustainability in world fisheries. *Nature* 418, 689-695.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A (2009) Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino, Tallinna.
- Puhakka, R. & Salonen, V (2005) Ihmisen luontosuhteen muutos ja kalastusmatkailun kehittyminen Suomessa. Maaseudun uusi aika 13.
- Punainen Kirja – Suomen lajien uhanalaisuus (2019) Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma (2011).
- Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma (2007).
- Raportti merialueen ammattikalastajien näkemyksistä ja ammatin tulevaisuudesta (2015) Suomen Ammattikalastajien Liitto ry.
- Rautiainen, T (2015) Kestävyttä tukevat hallintokäytännöt - Vertaileva selvitys petokalojen kalastuksen ja kalavesien hoidon tasosta sekä käyttäjäryhmien asennoitumisesta kalastuksen säätelyyn Pielaveden ja Nilakan kalastusalueilla. Osuuskunta Vesi-Visio.
- Salmi, P (2013) Ohjauksesta vuorovaikutukseen – Kalastuksen hallinnan haasteet. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies. No 64. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu.
- Sapir, E (2001) Language and Environment. Teoksessa Fill, A. & Mühlhäusler, P (toim.) *Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment*, 13-23. Continuum, London & New York.
- Sharp, L. & Richardson, T (2001) Reflections on Foucauldian discourse analysis in planning and environmental policy research. *Journal of Environmental Policy & Planning* 3(3) 193-209. <https://doi.org/10.1002/jep.88>
- Schultz, B (2001) Language and the natural environment. Teoksessa Fill A. & Mühlhäusler, P (toim.) *Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment*, 109-114. Continuum, London & New York.
- Stibbe, A (2014) An ecolinguistics approach to critical discourse studies. *Critical Discourse Studies* 11(1) 117-128. <https://doi.org/10.1080/17405904.2013.845789>
- Syrjänen, J., Vainikka, A., Louhi, P., Huusko, A., Orell, P. & Vehanen, T (2017) History, conservation and management of adfluvial brown trout stocks in Finland. Teoksessa Lobón-Cerviá, J. & Sanz, N (toim.) *Brown Trout: Biology, Ecology and Management*, 697-733. John Wiley & Sons Ltd.
- Suoninen, E (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen A., Juhila K. & Suoninen E (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 17-36. Vastapaino, Tampere.
- Tala, J (2007) Lain tavoitteenasettelu oikeustieteen kannalta. Edilex.
- Tieteen termipankki: performatiivisuus. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:performatiivisuus> 28.3.2019.
- Tieteen termipankki: ympäristöoikeus. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:ymp%C3%A4rist%C3%B6oikeus>. 10.11.2019.
- Vainikka A. & Hyvärinen P (2011) Ecologically and evolutionarily sustainable fishing of the pikeperch *Sander lucioperca*: Lake Oulujärvi as an example. *Fisheries Research* 113, 8–20.
- Van Dijk, T.A (1993) Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society* 4(2), 249-283.
- Woolffitt, R (2005) *Conversation analysis & discourse analysis – a comparative and critical introduction*. SAGE Publications, London.
- Ympäristöpolitiikan yleiset periaatteet ja peruslinjaukset. Europarlamentti. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fin/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.4.1.html. 18.10.2019.
- Ågren, A., Vainikka, A., Janhunen, M., Hyvärinen, P., Piironen, P. & Kortet, R (2019) Experimental crossbreeding reveals strain-specific variation in mortality, growth and personality in the brown trout (*Salmo trutta*). *Scientific Reports* 9, 2771.